

Világítók Mérán

Mindenszentek napján az előzőleg rendbe rakott sírokat virággal, koszorúkkal, gyertyákkal díszítik (utalva ezzel az örök világosságra), sőt katolikus közösségekben néha otthon is annyi gyertyát gyújtanak a halottak emlékére, ahány halottja van a családnak. Mivel a néphit szerint mindenszentek, halottak napján hazalátogatnak az elhunyt hozzátartozók, sok helyen az asztalra kenyeret, sőt, vizet, esetleg egy tál ételt tesznek ki nekik. Az elhunytak emlékére ajándékozzák meg ilyenkor a szegényeket, koldusokat kenyérrel, kaláccsal. A hagyományos paraszti közösségek egy részében „a halottak hetén” munkatilalom van: nem szabad földet művelni, mosni, meszelní, káposztát sózni, hogy „ne zavarják a holtakat”, s „mert a besózott káposzta meglágyul”.

A szentek tiszteletének eltörlésével a reformáció az egyházi ünnepeket alaposan megkritikálta: a XX. századra a reformátusok csak Jézus életének jelentős eseményeit (karácsony, virágvasárnap, nagypéntek, húsvét, áldozócsütörtök, pünkösd) ünneplik meg, illetve külön csoportot alkot néhány jeles nap, amely sem Jézus életével, sem a szenttisztelettel nincsen összefüggésben: például az újkenyér és a reformáció napja. Mindenszentek, illetve a halottak napja nem tartozik a hivatalos református ünnepek közé. A hagyományos kegyesség íratlan szabályai szerint a halottat nem emlegették, sírját nem gondozták. Tudjuk, hogy *Kálvin* még a sírok megjelölését is helytelenítette. Így a halottak emléke előtti tiszteletadás a református közösségekben új keletű, katolikus és görögkeleti hatásra kialakult szokás.

Így van ez a kalotaszegi Mérán is, ahol csak a *világítás* napjaként emlegetik november 1-jét. (Méra 1300 lelkes falu Kolozsvártól 14 kilométerre, néprajzilag a Nádamentéhez tartozik.) A faluban október utolsó hetén mindenki igyekszik rendbe tenni a sírokat. Vannak olyan személyek is, akik csupán ez egyetlen alkalommal keresik fel szeretteik sírját egész esztendőben. A temető legrégebb olvasható feliratú sírköve 1696-os évszámú, tehát sírkövet már az elmúlt évszázadokban is állítottak, sírkeretet azonban mindössze az 1970-es évek közepétől öntenek. A keret nélküli sírok rendbetétele jóval több munkát igényelt, mint a mai síroké: a világítás előtti napon felásták a síron a gyepet, fekete földet hordtak rá, s a 30-40 centiméterre megemelt sír oldalaira „rástot ástak”, „felrástolták”, vagyis gyeptéglákkal vonták be körbe, hogy azok „megtartsák az oldalát”. A sír tetején a fekete földet télizöldből, „borostyánágból” (értsd: vadorgonából) készült koszorúkkal, fűzavesszőből hajlított virágalkazatokkal díszítették.

November 1-jén a hozzátartozók délután 5 óra után mentek ki a feldíszített sírokhoz. A mai 70-80 évesek emlékezete szerint már a második világhábo-

rú előtti években is gyújtottak néhány szál gyertyát a sírokon, a hetvenes évekig azonban csupán „egy kis csukrot” helyeztek a fejhez. A világítónak illett a sír mellett maradnia, míg a gyertyák csonkig égtek. Aki korábban elment, azt megszólták, mint ahogy azokat is, akik 5 óra előtt gyertyát gyújtottak. Az utóbbi években már jóval 5 óra előtt kimennek már a temetőbe, vannak olyanok, akik délben kiviszik a virágokat, hazatérnek, majd este újra kimennek gyertyát gyújtani. Nem tartják már azt sem kötelességnek, hogy ott maradjanak, míg elégnék a gyertyák. Mérán a hetvenes évek közepén a betonkeretek megjelenésével párhuzamosan kezdődött a sírok vágott virággal (krizantémmal, „őszi bánattal”) való teletűzdelésének a szokása. Az utóbbi években egyre több, egyre szebb, egyre drágább virág kerül a sírokra.

Új szokásnak számít, hogy a lelkész istentiszteletet tart a temetőben, ugyanis elődje többször hangsúlyozta, hogy a Református Egyház nem tekinti ünneppnek mindenszentek napját. Mivel a faluban zenész cigány nemzetség is él, már a századelőtől szokás volt a fiatalon elhunytak sírjánál a zenés tiszteletadás. Többször az elhunyt nótáját húzták el a hegedűkontrán (brácsafélén). A muzsikálásért nem járt helyben fizetség, de a világítás utáni napokban a zenészek megtalálták a módját, hogy ajándékot kapjanak. Az elmúlt év november 1-jén is szólt a muzsika a zenészelődök sírjánál, bár most harmonikaszóval emlékeztek meg a még élő zenészek elhunyt családtagjaikról.

A gyermekek számára a világítás napja mindig a játék, a hancúrozás napja is volt: „fákliákat” (fáklyákat) készítettek napraforgószárból – a szár puha belső részét kifúrták, megtöltötték faggyúval, majd ezt meggyújtották és így szaladgáltak vele –, s tóklámpásba illesztett gyertyával ijesztgették egymást a sötétben. Ha magukra is vonták a felnőttek neheztelését, az inkább azért volt, mert a hetvenes, nyolcvanas években a temető tőszomszédságában volt a téesz szérűje, és a felnőttek egy esetleges tűzvészről félték. A mérái gyermekek ma is készítenek fáklyát, mostanában azonban inkább rongyot csavarnak egy bot végére, ezt mártják faggyúba és azt gyújtják meg.

Az itt élők átérzik és tiszteletben tartják a friss gyász fájdalmát, de a „világítóknak” nem kell gyászt erőltetniük magukra erre az egy napra. Nem öltöznék sötétebb színű ruhákba, egyszerűen egy látogatásfélének tekintik ezt az alkalmat, látogatásnak, amely „kijár a halottaknak”, amelyet „megérdemelnek”. Megszólják azonban a hangoskodókat, a temetőben italozókat, azokat, akik a világítás napi megemlékezést afféle mulatságnak tekintik.

Tötszegi Tekla

Tám László felvételei

